

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กว่าสามทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญเติบโตไปข้างหน้า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ประการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาบ้านเมือง ซึ่งก็ปรากฏผลบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระดับหนึ่ง คือได้กลายเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศในอันดับหนึ่ง ติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี

การพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว นอกจากจะทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจแล้ว ยังก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ต้องใช้ทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมเป็นต้นทุนในการดำเนินการเช่นนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างกระแสแห่งความรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวดังกล่าวให้เกิดขึ้น เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สามารถดำรงอยู่คู่สังคมมนุษย์ และก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงได้จัดทำ "โครงการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่าง" ขึ้นบนแนวคิด "การพัฒนาแบบยั่งยืน" ที่บ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีการดำเนินการพัฒนาที่คำนึงถึงขีดความสามารถของคุณภาพสิ่งแวดล้อม (environmentally sound

development) โดยตระหนักถึงข้อจำกัด (limitations) ของทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมที่จะใช้ประโยชน์ ในการพัฒนาควบคู่กับการควบคุมป้องกัน

จากการพัฒนาบ้านปราสาท ให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่าง จนประสบความสำเร็จนี้มีปัจจัยหลาย ๆ ด้านที่ทำให้เกิดการยอมรับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาข้อเท็จจริงด้านทัศนคติ ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงถึงการยอมรับการพัฒนาเหล่านั้นของชาวชุมชนบ้านปราสาท เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างในชุมชนอื่น ๆ ให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของชาวบ้านปราสาท โดยจำแนกตามลักษณะทางประชากรคือ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ตำแหน่งทางสังคม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของชาวบ้านปราสาท กับปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้
  - 2.1 ลักษณะทางประชากร
  - 2.2 พฤติกรรมการสื่อสาร
  - 2.3 ความทันสมัยในระดับบุคคล
  - 2.4 ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวฯ

สมมติฐานในการวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของชาวบ้านปราสาท
2. พฤติกรรมการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของชาวบ้านปราสาท

3. ความทันสมัยในระดับบุคคล มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของชาวบ้านปราสาท

4. ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของชาวบ้านปราสาท

นิยามศัพท์

การพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่าง หมายถึง

การพัฒนาหมู่บ้านให้มีศักยภาพพร้อมมูล เพื่อรองรับกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ตามแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

ปัจจัยด้านลักษณะทางประชากร ได้แก่

เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้ากลุ่มสมาชิกชมรมต่าง ๆ

ปัจจัยด้านพฤติกรรมสื่อสาร ประกอบด้วย

ความบ่อยครั้งในการเปิดรับสื่อมวลชน การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ชุมชนอื่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การเป็นผู้นำทางความคิดเห็น การติดตามข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรม

ปัจจัยด้านความทันสมัยในระดับบุคคล หมายถึง

การมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่ทันสมัยไว้ในครอบครอง หมายรวมถึง คุณลักษณะที่แสดงออกทางการรับรู้ การแสดงออกทางท่าที ทัศนคติ การให้คุณค่ากับสิ่งต่าง ๆ โดยยึดตามแนวการศึกษาของ อเล็กซ์ อินเคเลส (Alex Inkeles, 1976 : 19-25)

ซึ่งได้ทำการศึกษาลักษณะของคนสมัยใหม่ที่มีความแตกต่างกับคนที่มีลักษณะยึดจารีต (Traditional) และสรุปลักษณะของคนที่มีคุณลักษณะที่เรียกว่า ความทันสมัย ไว้ดังนี้

1. มีความพร้อมที่จะหาประสบการณ์ใหม่ ๆ
2. มีใจเปิดกว้างในการเปลี่ยนแปลงและยอมรับสิ่งใหม่ ๆ (ความกล้าเสี่ยง)
3. เห็นคุณค่าของเวลา
4. มีการวางแผนในการดำเนินชีวิต
5. เชื่อถือในความสามารถของมนุษย์ (ความเชื่อถือเกี่ยวกับโชคกลาง)
6. มีความเชื่อในหลักของเหตุผล
7. ตระหนักในความสำคัญของศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น
8. เชื่อในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
9. มีความยุติธรรม
10. มีความทะเยอทะยานทางการศึกษาและอาชีพ
11. สนใจในข่าวสารต่าง ๆ
12. มีความสามารถในการขยายขอบเขตความคิดเห็น

คุณลักษณะของการพัฒนา หมายถึง

ลักษณะของการพัฒนา ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย นำไปเผยแพร่แก่ชาวบ้าน ซึ่งผู้วิจัยต้องการค้นหาว่าลักษณะใดที่ชาวบ้านจะยอมรับมากที่สุด โดยอาศัยอ้างอิงจากลักษณะของนวัตกรรมใน

แนวคิดของโรเจอร์ส และชูเมคเกอร์ (E.M.Rogers and F.F. Shoemaker, 1971:22-23) ดังนี้

1. คุณประโยชน์ในเชิงเปรียบเทียบ (Relative Advantage) ของนวัตกรรมซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดให้บุคคลเกิดความสนใจและโน้มเอียงที่จะยอมรับแนวความคิดใหม่นั้น ถ้าบุคคลมองเห็นประโยชน์จากความคิดใหม่หรือนวัตกรรมได้มากเท่าใด การยอมรับนวัตกรรมก็จะมีมากเท่านั้น โดยทั่วไปประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากนวัตกรรม มักจะเป็นประโยชน์ในแง่วัตถุหรือผลได้เชิงเศรษฐกิจ
2. ความเข้ากันได้ (Compatibility) หมายถึงความคิดใหม่หรือนวัตกรรมนั้นสอดคล้องกับค่านิยมความเชื่อและวัฒนธรรมที่สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนนั้นยึดถือ
3. ความยุ่งยากหรือความสลับซับซ้อน (Complexity) ของนวัตกรรมจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการยอมรับของชาวบ้าน ซึ่งมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ความสามารถในการเรียนสิ่งใหม่ ๆ ย่อมมีขีดจำกัด ฉะนั้นนวัตกรรมที่มีลักษณะซับซ้อน จึงไม่เหมาะสมในการนำไปเผยแพร่หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็จำเป็นต้องมีขั้นตอนและวิธีการที่เหมาะสม
4. ความสามารถนำไปทดลองใช้ได้ (Triability) นวัตกรรมที่สามารถนำไปทดลองใช้ ทดลอง

ปฏิบัติย่อมดึงดูดความสนใจได้ดีกว่า เพราะ
 ธรรมชาติของมนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็น
 และอยากทดลองสิ่งใหม่ ๆ การนำนวัตกรรมไป
 เผยแพร่ แล้วยอมรับไปปฏิบัติเกิดความ
 ล้มเหลวต้องสูญเสียเงินทอง เป็นหนี้สิน
 ย่อมเป็นอุปสรรค

5. การสังเกตเห็นผลได้ (Observability) การที่
 นวัตกรรมนั้นสามารถแสดงให้เห็น
 ประโยชน์ได้ว่าสามารถทำแล้วได้ผล สามารถ
 เพิ่มผลผลิตเพิ่มรายได้ จะช่วยให้เกิดการยอมรับ
 ร้าง่ายขึ้น และสามารถดึงดูดให้ชาวบ้านมีส่วน
 ร่วมในการพัฒนามากขึ้น

ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว หมายถึง

คุณลักษณะของเจ้าหน้าที่ของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
 ที่มีผลต่อการยอมรับการพัฒนาเป็น
 หมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่าง ซึ่งเบอร์โล และคณะ
 (Berlo et al., quoted in Erwin P.

Bettinghaus, 1980:92-93) ซึ่งให้เห็นว่า ประชาชนจะ
 พิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารใน 3 องค์
 ประกอบด้วยกันคือ

1. องค์ประกอบด้านความปลอดภัย (Safety)
 หรือความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) ซึ่ง
 มีลักษณะดังนี้ คือ มีความกรุณาปราณี มีความ
 คล้ายคลึงกับผู้รับสาร มีความเป็นมิตร ใจกว้าง
 โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเป็นกันเอง

สุขุมรอบคอบ อุดทน ซึ่งความเชื่อถือในเรื่องนี้
ไม่จำเป็นต้องมีทุก ๆ ลักษณะ แล้วแต่กรณีของ
การสื่อสาร

2. องค์ประกอบด้านความสามารถ
(Qualification) ประกอบด้วย ความเชี่ยวชาญ
ความสามารถ ทักษะและสติปัญญาเฉียบแหลม
3. องค์ประกอบด้านความคล่องตัว (Dynamism)
ประกอบด้วย ความแข็งขัน หนักแน่น เปิดเผย
มีพลัง มีความกล้า ว่องไว ร่างกายแข็งแรง และ
มีความรวดเร็ว จากงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สรุป
ความน่าเชื่อถือของเจ้าหน้าที่ฯ ในสายตาของ
ชาวบ้านว่าน่าจะประกอบด้วย
  - 3.1 ความน่าไว้วางใจ เช่น สุภาพเรียบร้อย ให้
ความสนใจรับฟังปัญหา และสามารถเข้า
กับชาวบ้านได้อย่างเป็นกันเอง
  - 3.2 มีความเชี่ยวชาญในการพัฒนาหมู่บ้าน
ท่องเที่ยวตัวอย่าง เช่น สามารถตอบข้อ
สงสัยของชาวบ้านได้รวดเร็วและชัดเจน
สามารถถ่ายทอดแนวคิดให้ชาวบ้านเข้าใจ
ได้แจ่มแจ้งด้วยภาษาง่าย ๆ อธิบายให้
เห็นชัดเจน
  - 3.3 มีความคล่องตัวในการทำงาน เช่น มีความ
กระตือรือร้นในการทำงาน ตัดสินใจแก้
ปัญหาได้รวดเร็ว เข้ากับเพื่อนร่วมงาน
และชาวบ้านได้

ทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาฯ หมายถึง

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวของ
ชาวบ้านปราสาท ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. การคาดหวังประโยชน์ที่ได้รับ
2. คุณลักษณะของการพัฒนาทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาฯ นี้เป็นดัชนีชี้ว่าชาวบ้านปราสาทนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับโครงการพัฒนาฯ โดยทัศนคตินี้มีรากฐานมาจากความเชื่อถือที่ส่งผลถึงพฤติกรรมได้

(อ้างใน สุภรณ์ จูตระกูล 2537 : 24)

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของชาวบ้านปราสาท และทำการวิจัยในช่วงสิ้นสุดโครงการพัฒนาฯ แล้วเท่านั้น
2. ผลการวิจัยครั้งนี้ไม่อาจสรุปได้ว่าเป็นข้อมูลของประชากรทั้งประเทศ แต่อาจอนุมานผลการวิจัยครั้งนี้ไปประกอบการวางแผนในโครงการต่อไปได้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวตัวอย่างของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ของชาวบ้านปราสาทเท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในอนาคต
2. ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติที่มีต่อการพัฒนา ของชาวบ้านปราสาทและสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินโครงการขั้นต่อไป
3. เป็นแนวทางให้ผู้วางแผนพัฒนา เล็งเห็นความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ เพื่อสร้างประสิทธิภาพแก่เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว ตลอดจนวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับชาวบ้าน